

הלדינו בוכה מהתרגשות

ארז נבון יהיה נציג הלדינו, לצד ענת עצמון, נציגת היידיש, בסדרת הרצאות במסגרת "יצירות אמנות בעולמות הקסומים של היידיש והלדינו" באוניברסיטת תל אביב • בינתיים הוא מדבר על מורשת אביו, הנשיא יצחק נבון ז"ל, ומבטיח להמשיכה איריס ז'ורלט

"החשיבות בהכרת תרבות האחר" נבון צילום: יגאל

"קידש כל תרבות ונאהב כל אדם" ורן האר צילום: יונתן זינדל, סלאש 90

ממפגשים של האוכלוסייה הבוגרת וכתבת ז'ורנון תיהם, דרך לימודי לדינו, כולל מילונים חדשים: וכלה בהנגשת השפה לרור הצעיר. השתתפתי בלא מעט אירור עים שבהם שרו בלדינו סבא ונכר, סבתא ונכרה. חני נח מיאס היא חור החנית בהקשר הזה. ההצלחה טמונה ביי כולת לגרום לסקרנות בקרב הרור הצעיר. שם המפתח. אני תקווה כי תקציבי המורשת יגדלו, כך שניתן יהיה להאדיר את המפעל הזה.

מה חשוב לך להביא לשימונים בהרצאתך בסדרה? "אני לא בא כדי לרבר בשבח הלדינו, אלא להעלות על נס את הכרת תרבות האחר. יצחק נבון ידע לפנות לכל אדם מכל הערות והרתות השונות בשפתו, להכיר ולכר בר את מנהגיו ובכך גישר על פערים, שבר מחיצות ומצא מסילות אל לבה של ההווה הישראלית. התרבות היא כלי ללכידות חברתית. זה המסר.

"ישראל היא פסיפס רבי-גוני של עדות, תרבויות, מסר רות וערכים, שכל אחד מהם כמיה להכרה בזהותו הייחודית ובתרומתו לתרבות", מוסיף נבון. "הקו המנחה של נבון, שעליו אני עומד לרבר בהרצאה, היה כי מופגש של תרבותיות שונות חייב להיות על בסיס של הרדיות. הוא סבר שניתן יהיה להשיג הוהרות של יהודי עדות המזרח עם המדינה, האדם חייב להוהרות עם שורשיו ועברו, להכיר את הערכים ולהתגאות בהם.

"החשיבות בהכרת תרבות האחר היא חוצת גבולות", מסכם נבון. "נשיא מצרים, אנואר סאדאת, קבע כי הנשיא נבון 'כבש את לבו של העם המצרי' בניקורו ההיסטורי, שבו נאם בפרלמנט בקהיר בערבית, בניב מצרי מדויק, תוך שהוא מפגין בקיאות בתרבות שלהם, כולל בשריה ובספרות. הביקור מהווה עד היום את תור ההואם ביחסיו עם מצרים, ולצערי הלפו כבר כ-40 שנה." •

ההרצאה הראשונה של נבון תיערך היום ב-15:18, אולם פאסטליקט, בניין מקסיקו, אוניברסיטת תל אביב

מעבר למחזאי המוכשר, למשחק המצויץ ולמוזיקה הנפלאה, בסופו של יום, האדם הוא תבנית גוף מולדתו.

איך אתה מתייחס ליידיש? "היחס שלי ליידיש לא נופל מחסי ללדינו. חבל שאני לא מדבר ולא מכיר מספיק. אין כאן יריבות בין השפות, אלא שניהן מהוות כלי מרכזי להכרת ההיסטוריה התרבותית שלנו. לאחרונה התגלגלה לירי הזמנה מ-2005 ליציחק נבון לעמוד בראש מועצת ההפקה של סדרת רוק על ההומור היהודי ביידיש ובלדינו. השפות אולי שונות, אבל אינן זרות, כי אם משלימות"

מה צריך לעשות כדי לשמר את הלדינו לדורות הבאים?

"הרשות הלאומית לתרבות הלדינו, בראשותה של פרופ' תמר אלכסנדר, עושה עוברת קודש. החל

על ציונים ומסורות של הדורות שחלמו. מעבר לרצון הכנה, אני מאמין שיש בכך גם משום פרוץ של נוסטלגיה שאסף אתנו. אורליה פרידמן, מנכ"לת הביטה, מספרת לי של מסתן ספרדי, המחזה המצליח ביותר מאז קום המדינה, באות משפחות שלמות - מהסבתא ועד הנכדים. הלידינו בוכה מהתרגשות. הילדים צוחקים ונוכחים והנכדים מאשירים. אני מברך על מאמציה של שרת התרבות, מידי לב, להנציה מסורת ותרבות נוספת. לאחרונה שמעתי על הכוונה לפתוח סוזיאן לתולדות ייחודית הפיתוח במי גרל העמק, יישר כוח."

השבת שיבוטסן ספרדי שאבך כתב תרין בהביטה 18 שנה בריצה, עם היתר מ-2,000 הצגות?

"לא נתתי על כך את הדעת בשעתו, אבל היום, אחרי שצפיתי בו עשרות פעמים, אני יכול להבין את ההצלחה.

מפגשים המוקדמים האמנויות שנבעו מתרבות היידישאל מול אלו שנבעו מתרבות הלדינו. נציגת הרור היידי הצעיר היא השחקנית ענת עצמון, בתו של החשקן שמליק עצמון. אריז, איך זה לגדול בבית של סלך הלדינו? "גדלת בבית של אדם שקידש כל תרבות ואהב כל אדם. הלדינו היא מורשת, אבל באותה מידה היא ידע גם ערבית, ספרדית ושפות נוספות, כך שהייתי אומר שלא ממש גדלנו לתוך שפה זו או אחרת, אלא לתוך תרבות חזת.

"הלדינו, מבחינת, היא שפת תרבות המוטמת בחובה את הערכים שאפיינו את תרבות ספרד, הנשענת על שלר שה עיקרים: הראשון - שילוב בין מרע לאמונה. הרמב"ם שהיה הרב הגדול ביותר במשך מאות שנים ומקובל ביהדות כולה, כולל האשכנזים, היה חופא ופילוסוף. השני - מתינות ורור האמצע: והשלישי - אהבת התנ"ך והלשון העברית. השפה תפסה חלק מרכזי בבית. לקרוא, להעמיק, לדעת, אנכ שימוש נכון בשפה העברית. זו לא בושה להי נות נסמן ולרבר בח' ובע'. תשאלי את הבן שלי, בן ה'. הוא כבר יספר לך עד כמה הוא סובל ממני. על הערכים האלה נולדו, והאתם אנו מנסים לקרש גם היום."

אתה מרבר לדינו? "אני רובר ספרדית ברמה בינונית. יכול להבין קצת מהלדינו."

מה אתה הישב על פייתחה ביום? "יש רצון כללי לחור למקורות, ללמוד, להכיר, לדעת

המפגש המרכזי שלי עם השפה מתייחס למעשה אחרי מות אבי, אני מוצא את עצמי מופיע ומרבר על מורשת נבון, וכי טובן שותרבות הוו מחוזה חלק בלתי נפרד ממורשתו ומפעלו". כך אמר ארז נבון (43), בנו של יצחק נבון ז"ל, הנשיא המתייש של המדינה, לקראת הרצאה שלו במסגרת פרויקט המצויץ ליידיש וללדינו באוניברסיטת תל אביב. כל זה יקרה במסגרת סדרת רצאן חדשה של הפקולטה לאמנויות: "יצירות אמנות בעולמות הקסומים של היידיש והלדינו", המתערת לחבר שני קצות של תרבויות, רור הפריחה של האמנויות - תיאטרון, קולנוע, ציור, מוזיקה, אמנות פלסטית ואודייובולות.

פרופ' עביקה ספרד, רקאן הפקולטה לאמנויות, רכות היחידה להשתלמות ופרויקטים בפקולטה, יפעת פרל, יצרו את הסדרה המצויצית לקהל הרחב וסוללת מפספס של

נשיא מצרים, אנואר סאדאת, קבע כי הנשיא נבון 'כבש את לבו של העם המצרי' בביקורו ההיסטורי, שבו נאם בפרלמנט בקהיר בערבית בניב מצרי מדויק, תוך שהוא מפגין בקיאות בתרבות שלהם, כולל בשירה ובספרות"